

VEELGESTELDE VRAGEN

Energie op Rijksgrond

Ook het Rijk draagt haar steentje bij aan de realisatie van de doelen uit de Klimaatwet. Onder andere door de opwek van energie op haar eigen grond. Daar is een landelijk programma Opwek van Energie op Rijksvastgoed (OER) voor opgesteld dat daar uitvoering aan geeft.

Er leven veel vragen over OER. Op deze pagina willen we ingaan op deze vragen.

1. Wat is OER?

OER staat voor Opwek van Energie op Rijksvastgoed. Het Rijk is gestart met het OER-programma om een bijdrage te leveren aan de ambities in de klimaatwet om in 2035 55% van de energie hernieuwbaar op te wekken. Op die manier steunt het Rijk de ambities van de regio's die samenwerken in Regionale Energiestrategieën (RES). Kenmerkend aan OER is dat het allemaal projecten zijn met dubbelgrond gebruik – denk bijvoorbeeld aan grond langs snelwegen, langs het spoor of op baggerdepots.

Meer informatie vind je op de website van OER: [Opwek van energie op rijksvastgoed | Energie op Rijksgrond](#).

2. Hoe verloopt een OER-project?

Rijkswaterstaat onderscheidt 5 fasen in de totstandkoming van energieprojecten op Rijksgronden:

- Voorverkenning
- Verkenning
- Planvorming
- Inschrijving
- Exploitatie

Vanuit de Participatiecoalitie (PC) raden we aan om al vroegtijdig de samenwerking te zoeken. Het participatietraject krijgt in de verkenningfase vorm. Op die manier kun je nog maximaal inspraak leveren op de mate van financiële participatie en lokaal eigendom of op de inrichting van het park met inachtneming van andere functies zoals natuur- of landschapsherstel. Neem hiervoor contact op met Rijkswaterstaat via: energieoprijksgrond@rws.nl.

Meer over de werkwijze en de planning vind je [hier](#).

Mocht je hulp nodig hebben om goed in contact te komen met OER-projecten, dan kun je ook aankloppen bij de Participatiecoalitie:

- Martijn van der Glas, projectleider natuurinclusieve energietransitie, m.vanderglas@nmfgroningen.nl
- Merel Oldenburg, dossierhouder lokaal eigendom, merel.oldenburg@energiesamen.nu
- Floor de Jong, kennismanager opwek, Floor@hier.nu

3. Is er een OER-project bij mij in de buurt?

Op de website van OER staat een overzicht van alle projecten: [Projecten | Energie op Rijksground](#). Als je een keuze maakt voor één van de locaties dan zie je ook de fase waarin het project zit. Let op: er komen geregeld nog extra projecten bij.

4. Hoe kan ik als energiecoöperatie participeren in een OER-project?

Dat kan op diverse manieren. Ons advies is wel om, als je interesse hebt, zo snel mogelijk contact op te nemen met Rijkswaterstaat via energieoprijksgrond@rws.nl en informeer bij regionale koepel van energiecoöperaties of zij al betrokken zijn.

Hoe de participatie van bewoners vorm krijgt, is afhankelijk van het beleid in de gemeenten waar het project betrekking op heeft. Kijk dus vooraf of de betreffende gemeenten beleid hebben voor zon of wind op land. Stellen zij bijvoorbeeld voorwaarden of verplichtingen aan participatie, lokaal eigendom en natuurwaarden?

Lees er meer over via het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES): [lokaal eigendom in OER-projecten](#).

5. Hoe achterhaal ik het beleid van de gemeente?

Vastgesteld beleid is te vinden via de gemeentewebsite of via de raadssystemen. Ook kun je contact opnemen met de gemeente om het beleid op te vragen. Hierbij kun je op een aantal zaken letten:

- Welke ambities worden er genoemd in dit beleid? Komen deze overeen met de voorwaarden die gesteld worden voor planologische medewerking?
- Welke stakeholders worden benoemd die betrokken worden in het project?
- Welke rol voorziet de gemeente voor bewonersinitiatieven?

Wat betreft lokaal eigendom publiceerde Energie Samen en NP RES in 2024 een onderzoek naar [de borging in lokaal beleid](#). Via de bronnenlijst kun je gemakkelijk het relevante beleid achterhalen (let op: beleid dat vanaf januari 2024 is vastgesteld staat niet in deze lijst).

6. Welke partners zijn belangrijk?

Veel partijen spelen een rol in een OER-project. De Staat der Nederlanden is de grondeigenaar. Rijkswaterstaat is projectleider van het project, en neemt tevens de procesparticipatie met de omwonenden voor haar rekening. Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) beheert de gebouwen en gronden van de Rijksoverheid en Defensie. Als grondgebruik verandert, bijvoorbeeld omdat ergens een zonnepark geplaatst wordt, dan wordt de RVB ingezet voor de zakelijke kant.

De provincie en gemeenten spelen ook een belangrijke rol. Zij moeten immers voor de ruimtelijke inpassing zorgen en de vergunningverlening. Het adviseren over financiële participatie en lokaal eigendom is in handen van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Gemeenten stellen participatiebeleid vast waarin de regels staan die de uiteindelijke basis vormen voor de gronduitgifte van de rijksgrond. RVO kan gemeenten hierover van advies voorzien. Ten slotte zijn ook de projectontwikkelaars belangrijke partners. Zij hebben de ervaring en de technische know-how van een energie-installatie.

Meer over de samenwerkingspartners vind je [hier](#).

7. Bij welke regionale samenwerking kan ik aansluiten?

Als een project nog niet in uitvoering is, maar je denkt wel na over een vorm van participatie, kijk dan eens of er al een actieve energiecoöperatie in jouw buurt aanwezig is. Een handige lijst van coöperaties over het land vind je via de [Zoekmachine op de site van Energie Samen](#) of in de [Lokale Energie Monitor](#).

Voorbeelden van regionale netwerken zijn:

- Drentse Zonneroute A37: <https://www.samendalen.nl/nieuws/organisatie-lokaal-eigendom-zonneroute-a37-rond/>
- Wind4U: <https://wind4u.info/>
- ➔ Informeer bij je regionale koepel van energiecoöperaties of er al een regionale samenwerking is ontstaan rondom een OER-locatie in jullie buurt.

8. Welke routes zijn er om projecten in lokaal eigendom te realiseren binnen OER?

Er is al veel [kennis](#) beschikbaar over lokaal eigendom, voor OER-trajecten zijn er wat specifieke zaken om op te letten. NP RES geeft daarom op hun website een nuttig overzicht van [lokaal eigendom in OER-projecten](#). Daar wordt specifiek voor OER-projecten omschreven op welke manier lokaal eigendom tot stand kan komen. OER-projecten zijn vaak groot van stuk, en lopen vaak door meerdere gemeentes. Wees erop attent dat meerdere gemeenten ander beleid kunnen hebben ten aanzien van lokaal eigendom. In OER-trajecten is het gewenst dit te harmoniseren.

Het Rijk heeft als grondeigenaar zelf ook invloed op de realisatie van lokaal eigendom, door voorwaarden op te nemen in de gronduitgifte (zie vraag 10). Voor lokaal eigendom zijn er in de handreiking van NP RES daarom 3 routes omschreven:

- 1 “Tenderen op basis van samenwerking met koepel van coöperaties”
- 2 “Tenderen op aanpak lokaal eigendom”
- 3 “Vroeg in de voorbereiding tenderen”

Deze routes zijn te onderscheiden op basis van twee variabelen. De eerste is het wel of niet aanwijzen van een koepel voor de omgeving. Er kan worden gekozen om tot 50% van het project te reserveren voor een koepel van coöperaties. Deze koepel wordt door de gemeenten dan via een verordening aangewezen als een toegankelijke en open vertegenwoordiger van de omgeving. De tweede variabele is wanneer in de projectontwikkeling de gronduitgifte wordt gedaan (zie vraag 2). De gronduitgifte kan na of voor de planvorming plaatsvinden. Dat bepaalt de mate van betrokkenheid van de winnende partij in de planvorming en projectontwikkeling.

		Timing van de gronduitgifte	
		Vroeg (voor planvorming)	Laat (na planvorming)
Tot 50% van het project reserveren voor een koepel die de omgeving vertegenwoordigt	Wel		Route 1: “tenderen op basis van samenwerken met koepel”
	Niet	Route 3: “vroeg tenderen in de voorbereiding”	Route 2: “tenderen op aanpak lokaal eigendom”

Het OER-projectteam, bestaande uit de Rijkspartijen en de relevante gemeentes, bepalen samen voor welke route wordt gekozen. Als lokale coöperatie is het dus verstandig om vroegtijdig informatie in te winnen over deze opties, en met de gemeente in gesprek te gaan. Op deze manier kun je de gemeente je voorkeur duidelijk maken.

9. Wat zijn de voor- en nadelen van de routes voor lokaal eigendom?

Voor- en nadelen per route zijn uiteraard altijd afhankelijk van de lokale context en vanuit welk perspectief je naar een variant kijkt. Daarom baseren we ons op de ervaringen van lokale initiatieven, die al actief zijn in OER-trajecten.

Allereerst zijn er voor- en nadelen ten aanzien van het vooraf toewijzen van eigendom aan een koepelcoöperatie:

- Zo hebben coöperaties in een dergelijk variant relatief veel zekerheid over deelname aan het project. Als er vooraf geen koepel wordt aangewezen en lokale initiatieven doen ook mee in de gronduitgifte, dan kan het resultaat van de uitgifte ook zijn dat je niet wint.
- De relatieve zekerheid van het vooraf toekennen van eigendom heeft als nadeel dat een koepel nooit méér dan het vooraf toegewezen aandeel in eigendom kan krijgen. Dus indien vooraf is bepaald dat het 50% betreft, dan zal dit later niet meer of 100% worden. Spreekwoordelijk gezien gaat het hier om het principe: "liever 5 vogels in de hand, dan 10 in de lucht".
- Een ander nadeel, bij het vooraf toewijzen van een koepel, kan zijn dat zowel de koepel als de partij die de grondovereenkomst gegund krijgt, relatieve onbekenden voor elkaar zijn. Zij hebben nog geen gezamenlijk traject doorlopen in de ontwikkeling van het project of samen aan plannen en voorstellen gewerkt. Dit wordt ook wel eens omschreven als een 'gedwongen huwelijk'. Tegelijkertijd zien we dat dat goede samenwerking niet in de weg hoeft te staan.
- In route 2 en 3 heb je als coöperatie juist alle ruimte om partners en samenwerkingen aan te gaan alvorens je intekent op de tender. Dit geeft meer speelruimte voor het opzoeken van partners die bij je passen.

Daarnaast zijn er ook voor- en nadelen te benoemen van vroeg of laat in het ontwikkelproces de grond uitgeven. Voor ontwikkelaars, coöperaties of consortia van beiden betekent het laat starten van de gronduitgifte, dat er al in eerdere fases veel zaken zijn besloten en richting is gekozen. Een project is simpelweg al verder ontwikkeld en in dat geval is er dus minder nog in te vullen. Dit betekent ook dat veel van de procesparticipatie met de omgeving is gedaan. Voor coöperaties die de omgeving willen mobiliseren om zich aan te sluiten kan dit tijdsverlies betekenen.

Het OER-projectteam, bestaande uit de Rijkspartijen en de relevante gemeentes, bepalen samen voor welke route wordt gekozen. Als lokale coöperatie is het dus verstandig om vroegtijdig informatie in te winnen over deze opties, en met de gemeente in gesprek te gaan. Op deze manier kun je de gemeente je voorkeur duidelijk maken.

10. Hoe wordt bepaald welke partij een OER-project mag gaan uitvoeren?

De rijkspartijen bepalen via een gronduitgifteprocedure welke partij(en) het recht krijgen om de grond te gebruiken. Gronduitgifte betekent dat de Staat grond beschikbaar stelt voor langdurig gebruik, waarvoor de gebruiker een jaarlijkse vergoeding betaalt. Deze gronduitgifte wordt georganiseerd door het Rijksvastgoedbedrijf. Dit lijkt op een aanbesteding, maar is gebaseerd op een andere regeling. Wel is het zo dat net als bij aanbestedingen het Rijk de gronduitgifte “marktconform” moet uitvoeren, en dus geen partijen mag voortrekken of achterstellen.

In deze gronduitgifte kunnen er verschillende soorten eisen worden gesteld aan de inschrijvers. Denk bijvoorbeeld aan de geschiktheid om grote energieprojecten te doen, geschiktheid om projecten langs de snelweg te doen en eisen die afkomstig zijn uit het lokale beleid over bijvoorbeeld de ruimtelijke inpassing, natuurwaarden en lokaal eigendom.

11. Hoe kan ik de landschappelijke en natuurlijke waarden borgen binnen OER?

Een nieuw energiepark in je gemeente heeft impact op je leefomgeving. De Participatiecoalitie is van mening dat energieparken méér voor de omgeving moeten doen dan louter energie opwekken. Er liggen rond energieparken grote kansen voor versterking van de biodiversiteit. De Natuur en Milieufederaties hebben een loket Energie & Natuur ontwikkelt dat je kan helpen bij een natuurinclusief inrichtingsplan voor je OER-project: [Loket Energie & Natuur - Natuur en Milieufederaties](#).

Door de provinciale Natuur en Milieufederaties zijn daarnaast door het hele land vrijwilligers opgeleid tot experts op het gebied van natuur op energieparken. Deze zogenaamde ‘Energieboswachters’ zijn een volwaardige gesprekspartner in overleggen tussen energiecoöperatie, gemeente en projectleider. Wil je weten of er in jouw omgeving Energieboswachters zijn opgeleid? Neem dan contact op met de Natuur en Milieufederatie in jouw provincie. Contactgegevens van de provinciale Natuur en Milieufederaties vind je hier: [Jouw provincie - Natuur en Milieufederaties](#).